

Intill Smedby by

Arkeologisk utredning etapp 2 inom fastigheterna
Smedby 6:1 och 7:70, f.d. Sankt Johannes socken,
Norrköpings stad och kommun, Östergötlands län

Karin Sundberg

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2017:79

ARKEOLOGISK UTREDNING ETAPP 2

Intill Smedby by

Arkeologisk utredning etapp 2 inom fastigheterna
Smedby 6:1 och 7:70, f.d. Sankt Johannes socken,
Norrköpings stad och kommun, Östergötlands län

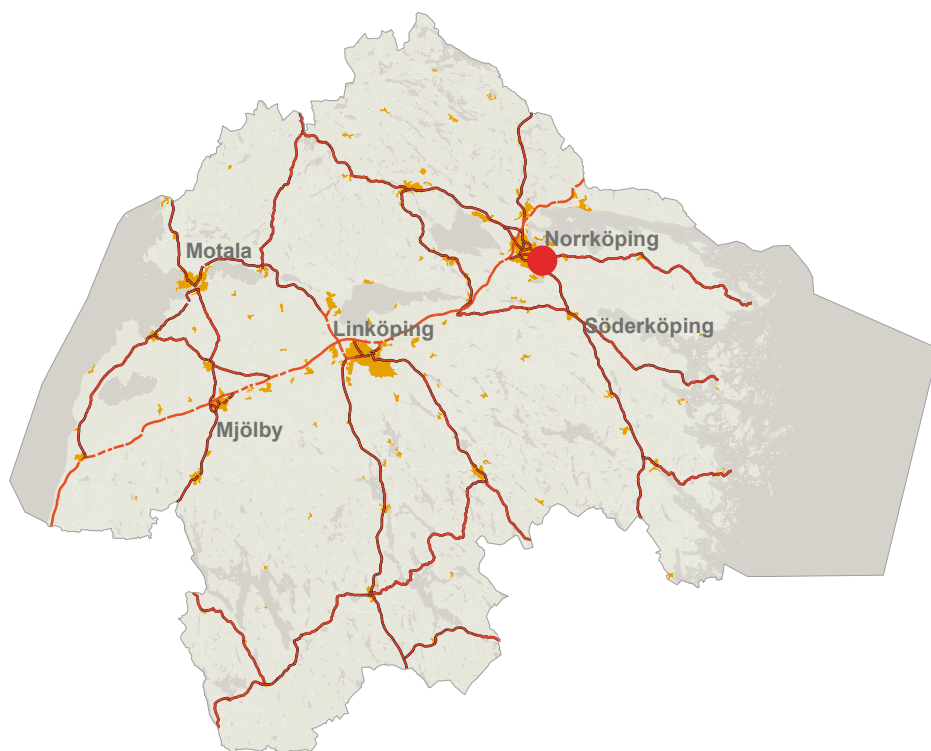
Karin Sundberg

Lst dnr 431-8114-17, 431-6243-17

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Drottninggatan 11, 702 10 Örebro
Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

*Översiktskarta över Östergötlands län med platsen för
utredningen markerad i rött.*

© 2017 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2017:79

Författare Karin Sundberg

Grafisk form Nina Balknäs@Högtorps Diverse

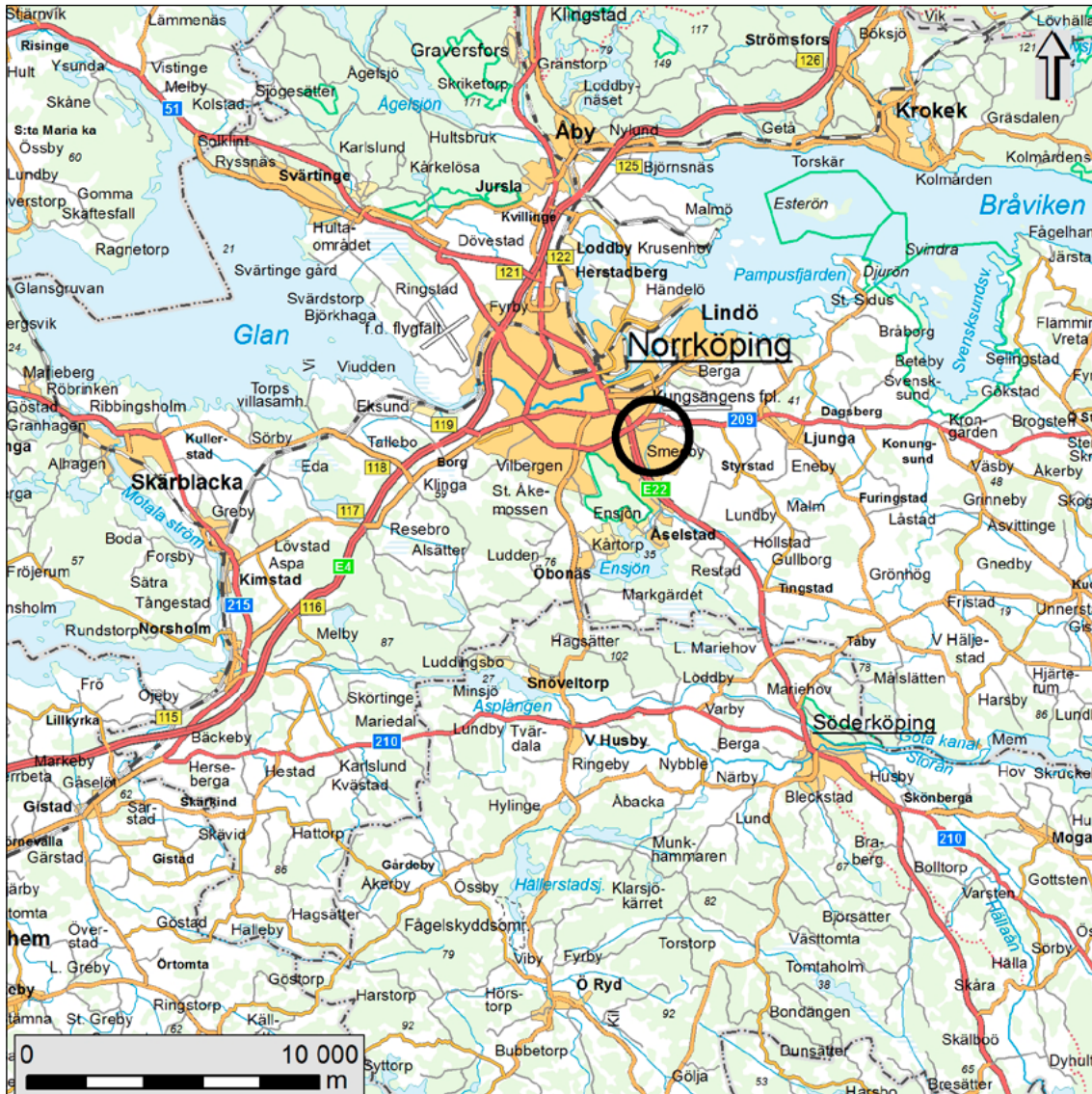
Omslagsfoto Arkeolog fångad i nät.

Foto Om inte annat anges är fotografierna tagna av Arkeologgruppen AB.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_170001

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Inledning	5
Topografi och fornlämningsmiljö	5
Tidigare undersökningar	8
Syfte och frågeställningar	9
Metod och genomförande	9
Resultat och tolkning	10
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	10
Förslag till vidare åtgärder	11
Referenser	12
Tekniska och administrativa uppgifter	13
Bilagor	14
<i>Bilaga 1. Schakttabell</i>	14
<i>Bilaga 2. Anläggningstabell</i>	16

Figur 1. Översiktskarta med den aktuella undersökningsplatsen markerad med svart ring.
Skala 1:250 000.

Sammanfattning

Arkeologgruppen AB har under tre dagar i september år 2017 utfört en arkeologisk utredning etapp 2 inom fastigheterna Smedby 6:1 och 6:70. Anledningen är att Stadsbyggnadskontoret i Norrköpings kommun planerar att utföra markarbeten inom området.

Utredningsområdet, som uppgick till cirka 29 000 kvadratmeter, är beläget i Smedby söder om Norrköping. Området ligger på gamla Smedby bys ägor och har tidigare brukats som åker.

Vid utredningen öppnades 29 schakt. De var 7–20 meter långa med en bredd om vanligtvis 1,4 meter. I dessa framkom sex arkeologiska kontexter, där bland två stolphålsbottnar som troligen är rester efter en hägnad och två lager (A128, A278) som tolkas som äldre odlingslager. I övrigt hittades inget av arkeologiskt eller antikvariskt intresse. Marken består mestadels av ett tjockt matjordslager och därunder lera. I den sydvästra delen finns påförda massor i form av asfalt och sten.

Inledning

Arkeologgruppen AB har under tre dagar i september år 2017 utfört en arkeologisk utredning etapp 2 inom fastigheterna Smedby 6:1 och 6:70, strax söder om Norrköping.

Anledningen är att Stadsbyggnadskontoret i Norrköpings kommun planerar att utföra markarbeten inom ovanstående områden.

Uppdragsgivare var Länsstyrelsen i Östergötlands län och arbetet bekostades av Stadsbyggnadskontoret, Norrköpings kommun. Ansvarig i fält var Nina Balknäs, medverkade gjorde Karin Sundberg som också har sammanställt rapporten.

Topografi och fornlämningsmiljö

Utredningsområdet är beläget i det inre av en dalgång, som löper i östvästlig riktning på en nivå av 15–30 meter över havet, strax söder om Norrköping. På den norra och södra sidan av dalgången finns höjdryggar och större åkerimpediment. På höjderna finns ett stort antal registrerade fornlämningar bestående av gravar och gravfält medan skålgropslokaler återfinns i anslutning till dalgången. Jordarterna i området utgörs av postglacial lera och morän eller isälvsavlagringar på omgivande höjder och impediment.

Utredningsområdet som är cirka 29 000 kvadratmeter stort är beläget i en svag sydslutning 19–26 meter över havet. Strax norr om utredningsområdet löper en ås i nordväst-sydöstlig riktning. I sydöst avgränsas området av en gång- och cykelväg och intill den går Kungsängsleden. Strax nordväst om utredningsområdet ligger ett koloniområde med små stugor. Från Kungsängsleden in mot koloniområdet finns en liten körväg.

Figur 2. Utdrag ur fastighetskartan med nämnda fornlämningar markerade. Skala 1:10 000.

Figur 3. Översiktsbild utredningsområdet. Foto från nordväst.

På den ovan nämnda åsen finns flera fornlämningar, så som gravfältet RAÄ-nr Sankt Johannes 48:1, vilket består av sex runda stensättning- ar, med en storlek om 5–10 meter i diameter. Strax öster därom ligger RAÄ-nr Sankt Johannes 49:1–3 som består av flera skålgropar. Den nordvästra delen av Smedby gamla bytomt, RAÄ-nr Sankt Johannes 89:1 ligger nordöst om utredningsområdet. Västerut ligger platsen för Vallby gamla bytomt, RAÄ-nr Sankt Johannes 47:1.

Enligt det historiska kartmaterialet ligger utredningsområdet inom gamla Smedby bys ägor och brukades som åker. Enligt Fornsök är äldsta belägget "Smidhieby" från år 1486. Den äldsta kartan över Smedby är en geometrisk avmätning över Solberga by, nr 1, upprättad år 1636 av lantmätare Johan de Rogier (akt LMS D163-33:D4:23).

Idag består området av sly och högt gräs och i sydöst finns en bortglömd skateboardpark. Den sydvästra delen av området var vid utredningstillfället blöt och sank. I den sydvästra delen av utredningsytan finns en höjd eller kulle beväxt med sly.

Tidigare undersökningar

I samband med en omdragning av Kungsängsleden år 1980 utfördes en arkeologisk undersökning vid Smedby bytomt, RAÄ-nr Sankt Johannes 89:1 (Fernholm 1983). Bytomten är belägen cirka 100 meter väster om utredningsområdet. Vid undersökningen påträffades ett 60-tal anläggningar i form av härdar, stolphål, gropar och rester från 1600- och 1700-talets bebyggelse. Anläggningarna och fynden, som bland annat bestod av vendisk keramik, visade att platsen utnyttjats från folkvandringstid och/eller vikingatid fram till nutid.

Inför en större planläggning av Brännestadområdet utfördes en arkeologisk utredning etapp 1 (Nilsson 2002). Vid utredningen registrerades flera nya fornlämningar och topografiskt lämpliga boplatslägen i området, bland annat skålgropslokaler RAÄ-nr Sankt Johannes 146 samt Ånestads och Brännestads bytomter, RAÄ-nr Sankt Johannes 147 och 148. Inför planerad villabebyggelse i anslutning till befintliga villor i Brännestad utfördes ytterligare en arkeologisk utredning etapp 2 (Nilsson 2002). Vid utredningen konstaterades förhistoriska boplatslämningar på två platser, RAÄ-nr Sankt Johannes 144 och 145.

År 2003 utförde Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Öst en arkeologisk undersökning inför byggandet av en gång- och cykelväg inom kvarteret Skålsvampen, RAÄ-nr Sankt Johannes 121:1, cirka 250 meter sydöst om det nu aktuella förundersökningsområdet. Vid den arkeologiska undersökningen kunde delar av de mycket kraftiga kulturlagren som upptäcktes vid förundersökningen undersökas. Lagren var flerskiktade och sammanlagt upp till 1,2 meter tjocka. Flera tidsskeden kunde urskiljas och i lagren fanns dessutom flera olika konstruktioner i form av stenpackningar och nedgrävningar. Lagren har tillkommit genom utfyllnader, markberedning för bebyggelse och gödslning av åkermark. Fynden i lager och anläggningar bestod av brända och obrända ben samt enstaka keramikskärvor. Två gropar och en stenpackning daterades till sen vendeltid – tidig vikingatid.

Förutom området med kulturlager undersöktes ett tiotal boplatsslaterade anläggningar i form av gropar, härdar och stolphål. En av groparna har troligen fungerat som en smidesässa. Fynden bestod av keramik, bränd lera, slagg samt brända och obrända ben. I en grop hittades även en järnkniv med tången bevarad. Träkol från gropen med kniven daterades till övergången mellan folkvandringstid och vendeltid, cirka 450–610 AD (Nilsson & Lindeblad 2007). Boplatsen är belägen i östra kanten av Smedbys ägor, ett par hundra meter från bytomtsläget och den aktuella utredningen.

Syfte och frågeställningar

Syftet med den arkeologiska utredningen etapp 2 var att fastställa om fornlämning skulle komma att beröras av den aktuella exploateringen samt om möjligt beskriva och avgränsa desamma.

Vidare syftade utredningen till att utgöra ett fullgott planerings- och beslutsunderlag för Länsstyrelsens fortsatta handläggning av ärendet.

Metod och genomförande

Ingen utredning etapp 1 föregick den aktuella utredningen varför en översiktlig kart- och arkivstudie skulle genomföras för att utröna hur marken tidigare nyttjats. För att få en kulturhistorisk bakgrund gjordes litteraturstudier, främst av topografisk litteratur och arkeologiska rapporter, samt en genomgång av det historiska kartmaterial- et i Lantmäteriets kartdatabas på nätet.

Utöver detta utfördes med hjälp av kartmaterial från Sveriges Geologiska Undersökning (SGU) en studie över hur strandlinjerna i området förflyttats över tiden i syfte att hitta lämpliga boplatsmiljöer inom utredningsområdet.

All grävning genomfördes som sökschaktsgrävning. Schaktning skedde skiktvis ned till orörd mark eller anläggningsnivå med hjälp av bandgående grävmaskin. Eftersom det inte fanns några större topografiska hinder kunde schakten läggas med ett relativt jämnt avstånd och fördelades representativt över ytan, bortsett från området närmast Kungsängsleden. Anläggningar och lager rensades därefter med handredskap och mättes in. En anläggning undersöktes och togs bort.

Arkeologiska kontexter och schakt mättes in med RTK-GPS, registrerades i Intrasis och bearbetades vidare i ArcMap. Samtliga kontexter tolkades och beskrevs. Schakten beskrevs innan de lades igen. Fotografering skedde kontinuerligt.

Närmast gång- och cykelvägen ligger en ledning och därför hölls ett visst säkerhetsavstånd till denna. Mellan gång- och cykel vägen och Kungsängsleden var marken svåråtkomlig på grund av träd och nämnda ledning.

Resultat och tolkning

Sammanlagt drogs 29 schakt om sammantaget cirka 500 kvadratmeter. Schakten var 7–20 meter långa med ett varierande djup på 0,2–1,5 meter, men vanligtvis cirka 0,6 meter. Samtliga schakt uppvisade en likartad stratigrafi med ett 0,2–0,7 meter tjockt lager matjord och i botten lera. Flertalet schakt togs i nordväst-sydöstligt riktning och följde på så vis topografin. Området längst i nordöst bedömdes som mest sannolikt att innehålla lämningar då det hade ett mer höglänt läge och närhet till gravfältet RAÄ-nr Sankt Johannes 48:1.

Under det humösa matjordslagret i schakt S272 påträffades ett lager (A278) som innehöll humös siltig lera med ett inslag av småsten samt stort inslag av poröst tegel. Lagret tolkades som ett äldre odlingslager.

I schakten (S124, S136, S144 och S169) strax sydväst om S272 påträffades ett 0,2 meter tjockt humöst, mörkgrått lerigt lager med inslag av kolfragment under matjorden. Även detta tolkas som en äldre odlingshorisont. Därtill fanns en nedgrävning (A177) som stratigrafiskt låg under lagret A128.

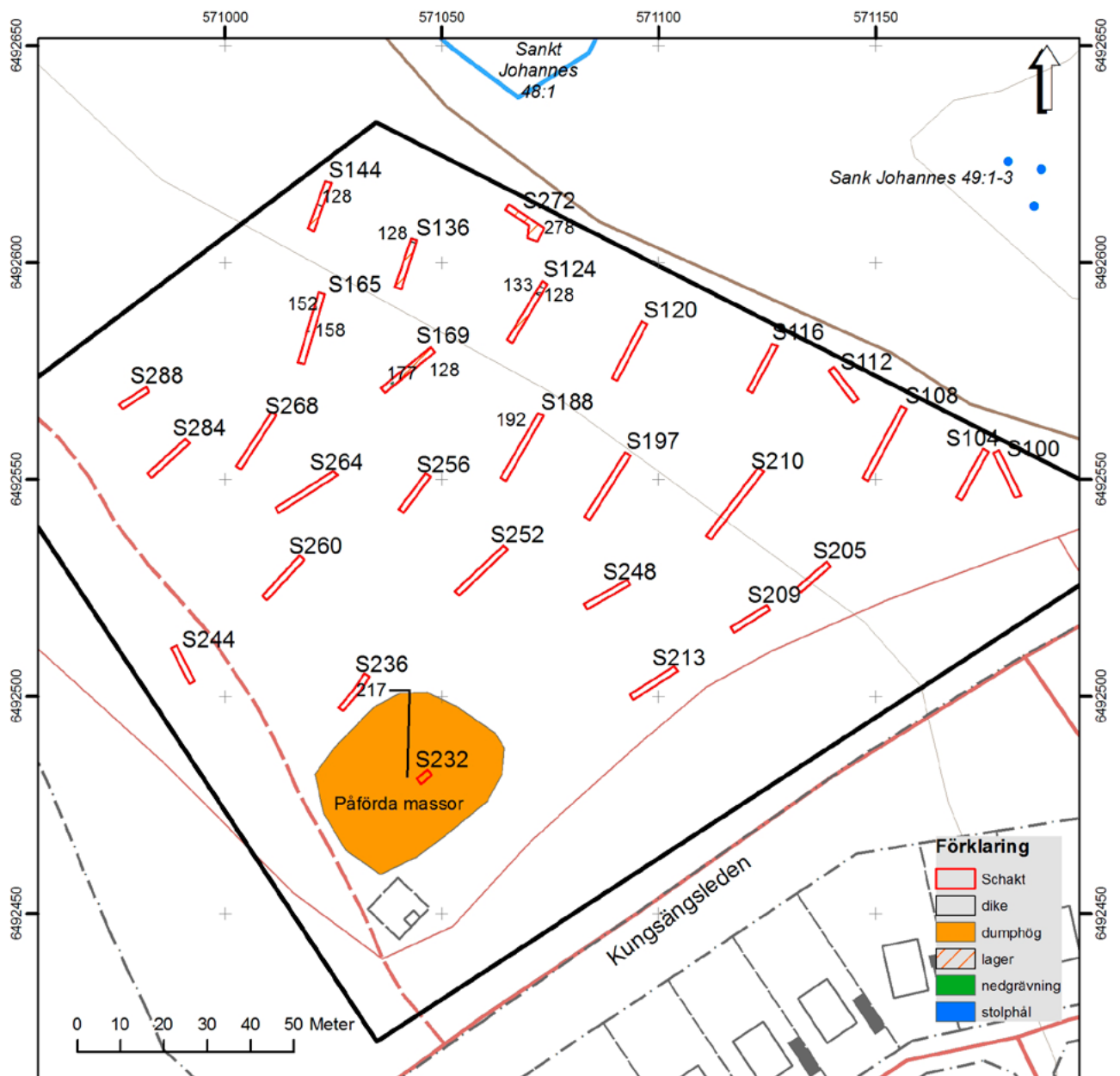
I schakt S165 påträffade två 0,2–0,4 meter stora stolphålsbottnar (A152 och A158) varav A158 undersöktes och togs bort. Den var 0,1 meter djup och innehöll enstaka små stenar.

Ett större område med moderna dumpmassor bestående av asfalt och sten påträffades i schakt S232. Schaktet grävdes ned till 1,5 meter utan att ursprunglig botten påträffades. Området mättes in och finns markerat på schaktplanen. Dumpmassorna, som bedömdes som tippade på platsen med lastbil, bildade en markant höjd inom området (se bakgrundsbeskrivningen och kapitlet *Topografi och fornlämningsmiljö* ovan).

Sydväst om körvägen från Kungsängsleden mot kolonilotterna togs endast ett schakt upp (S244). Området var sankt och i botten på schakt S244 sipprade vatten upp.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Syftet med den arkeologiska utredningen, etapp 2 var att klargöra i vilken mån det förekom fornlämningar inom utredningsområdet. Närmast gång- och cykelvägen ligger en ledning och därför hölls ett visst säkerhetsavstånd till denna. Mellan gång- och cykelvägen och Kungsängsleden var marken svåråtkomlig på grund av träd och ledningar. Då inga kulturlämningar påträffades i närheten så avfärdades området. I övrigt har utredningen följt undersökningsplanen utan avvikelser.

Figur 4. Schaktplan med samtliga schakt och arkeologiska kontexter. Skala 1:1 000.

Förslag till vidare åtgärder

Eftersom ingen fornlämning påträffades föreslår Arkeologgruppen AB inga ytterligare arkeologiska ingrepp inom ytan. Länsstyrelsen i Östergötland fattar vidare beslut i ärendet.

Referenser

Tryckta källor

- Fernholm, R. 1983. S:t Johannes sn, Smedby, fornlämning 89. Riksantikvarieämbetets undersökningsverksamhet. Ur: *Arkeologi i Sverige 1980*. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer. Rapport RAÄ 1983:3. Stockholm.
- Nilsson, P. 2002. *Brånnestad planområde*. Arkeologisk utredning, etapp 1. Riksantikvarieämbetet, UV Öst. Rapport 2002:31.
- Nilsson, P och Lindeblad, K. 2007. *Kulturlager och smidesspår vid Smedbygravfältet. Inför anläggande av gång- och cykelväg mellan Brånnestad och Rambodal*. RAÄ 121, Kv Skålsvampen, f d St Johannes socken Norrköpings stad och kommun. Östergötland. UV Öst rapport 2007:55.

Kartor och arkivmaterial

HISTORISKA LANTMÄTERIAKTER

1636. Geometrisk avmätning över Solberga by, nr 1. Akt LMS D163-33:D4:23
1703. Geometrisk avmätning. Smedby 1-3 D163-32:1
1794. Storskifte Smedby nr 1-3 D163-32:2
- 1868-1877. Häradsekonomiska kartan
1945. Ekonomiska kartan
1980. Ekonomiska kartan

Tekniska och administrativa uppgifter

Län	Östergötland
Kommun	Norrköping
Landskap	Östergötland
Socken	Norrköping, f.d. Sankt Johannes
Fastighet	Smedby 6:1 och 6:70

Fornlämningsnummer —

Lämningstyp
—

Datering
—

Typ av undersökning

Arkeologisk utredning etapp 2

Länsstyrelsens beslutsdatum

2017-07-26

Länsstyrelsens diarienummer

431-8314-17, 431-6243-17

Arkeologgruppens projektnummer

Ag2017_55

Projektledning	Nina Balknäs
----------------	--------------

Personal	Nina Balknäs, Karin Sundberg
----------	------------------------------

Undersökningstid	2017-09-04 till 2017-09-06
------------------	----------------------------

Exploateringsyta	29 000 m ²
------------------	-----------------------

Inmätningsteknik	RTK-GPS
------------------	---------

Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
-----------------	--------------

Höjdsystem	RH 2000
------------	---------

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Inga fynd omhändertogs.

Bilagor

Bilaga 1. Schakttabell

Schakt nr	Yta (m)	Djup (m)	Beskrivning (m)	Anläggningar, fynd och prover	Övrigt
100	11x1,4	0,4-0,5	0,4 matjord 0,1 ljusbrun lerig morän		
104	12x1,4	0,4-0,6	0,5 matjord 0,1 ljusbrun lerig morän		Inslag av tegelkross
108	18x1,4	0,4-0,8	0,5-0,7 matjord 0,1 brun lera		Inslag av tegelkross och rödgods
112	9x1,4	0,8	0,7 matjord 0,1 ljusbrun lera		
116	2x1,4	0,8	0,7 matjord 0,1 ljusbrun lera		
120	15x1,4	0,25-0,5	0,2-0,4 matjord 0,1 brun lera		
124	15x1,4	0,7	0,5 matjord 0,2 gråbrun lerig morän (äldre odlingslager, A128)	A128, A133	Tegel i matjorden
136	11x1,4	0,8	0,6 matjord 0,2 gråbrun lerig morän (äldre odlingslager, A128)	A128	
144	11x1,4	0,4	0,3-0,4 matjord 0,1 gråbrun lerig morän (äldre odlingslager, A128)	A128	
165	17x1,4	0,4	0,4 matjord i öster spår av A128	A152, A158	
169	15x1,4	0,7	0,4 matjord 0,3 gråbrun lerig morän (äldre odlingslager, A128)	A128, A177	
188	17x1,4	0,6	0,4 matjord 0,2 gråbrun lerig morän (äldre odlingslager, A128)	A192	
197	18x1,4	0,6	0,5-0,6 matjord spår av A128	A128	
201	19x1,4	0,4-0,5	0,4 matjord 0,1 brun lera		Inslag av tegel.

Schakt nr	Yta (m)	Djup (m)	Beskrivning (m)	Anläggningar, fynd och prover	Övrigt
205	9x1,4	0,5	0,5 matjord 0,1 brun lera	Flintgods ej tillvarataget	
209	9x1,4	0,6	0,5 matjord 0,1 brun lera		
213	12x1,4	0,5	0,45 matjord 0,05 brungrå lera sumpigt		
232	3x1,4	1,5	Dumpmassor med asfalt		
236	10x1,4	0,3	0,2 grästorv och humös lera 0,1 brun lera, sumpigt		
244	11x1,4	0,5	0,45 matjord 0,05 brun lera sumpigt		Sankt
248	11x1,4	0,5	0,45 matjord 0,05 brun lera		
252	15x1,4	0,5	0,45 matjord 0,05 brun lera		
256	10x1,4	0,5	0,45 matjord 0,05 brun lera		
260	12x1,4	0,65	0,3 matjord 0,3 brun lera 0,05 grå lera		
264	16x1,4	0,5	0,4 matjord 0,1 brun lera		
268	15x1,4	0,4	0,3 matjord 0,1 brun lera		
272	9x1,4-3,0	0,8	0,4 matjord 0,3 A278 0,1 lera, i väster lerig silt med småsten	A278	
284	11x1,4	0,4	0,2 grästorv och humös jord 0,2 gråbrun lera		
288	7x1,4	0,2	0,15 grästorv 0,05 gråbrun lera		Sankt

Bilaga 2. Anläggningstabell

Nr	Typ	Längd (m)	Bredd (m)	Djup (m)	Schakt	Beskrivning	Övrigt
128	lager	-	-	0,2	124, 136, 144, 169	Humös jord med inslag av lera, mörkt gråbrun med enstaka kolfragment och 0,03-0,5 meter stora stenar.	Äldre odlingslager som finns spritt framförallt i den nordvästra delen av området. Ligger under A133 (dike)
133	dike	-	0,8	-	124	Handgrävt dike, brun matjord, tegel, sten < 0,15 m stora.	Överlagrar A128
152	stolphål	0,4	0,25	-	165	Halvcirkelformad, fyra stenar < 0,1 m i den östra delen. Brun lera.	Endast botten.
158	stolphål	0,25	0,2	0,1	165	Stenar, <0,1 m i brun lera, något mörkare än omgivande steril.	Endast botten. Undersökt.
177	nedgrävning	0,6	0,55		169	Fyllning av sten 0,05-0,15 m stora i brun lera, något humös jord. Oregelbunden till formen.	Under A128
217	dumphög			2,3 m hög			Område med påförda massor bestående av asfalt, sten och diverse jord.
278	lager			0,3	272	Brunt odlingslager. Humös siltig lera med inslag av småsten samt stort inslag av poröst tegel.	

